

Speciālo kolekciju raksturojums informācijas avotos

Mārīte Saviča

Latvijas Universitātes Bibliotēkas direktores vietniece

The characteristics of special collections in information sources

Marite Savica

The Library of University of Latvia. Deputy Director

Характеристика специальных коллекций в информационных источниках

Марите Савича

Библиотека Латвийского университета. Заместитель директора

Abstract. The article reviews the description of special collections in different sources of information, such as library professional association editions, databases and printed information resources. The theoretical insight gained by science literature is used to describe the five special collections of the Library of University of Latvia in more details. A short description has been given about these special collections; criteria are also mentioned, after which the specifics of a special collection are defined.

Keywords: *Criterion Special collection, The Library of University of Latvia, Special collection, Special collection of The Library of University of Latvia.*

Аннотация. В статье рассмотрена характеристика специальных коллекций в различных источниках информации: а) в публикациях профессиональных библиотечных ассоциаций; б) в базах данных; в) в печатных информационных ресурсах. Приобретенные в научной литературе теоретические знания применялись при подробной характеристике пяти специальных коллекций Библиотеки Латвийского университета. В статье дано краткое описание специальных коллекций, а также предоставлены некоторые критерии, по которым выявлены конкретные специальные коллекции.

Ключевые слова: *Библиотека Латвийского университета, критерии специальных коллекций, специальные коллекции, специальные коллекции Библиотеки Латвийского университета.*

Speciālās kolekcijas ir tā krājuma daļa, kurām bibliotēkas personāls izrāda īpašu gādību: organizē publicitātes pasākumus, veic to saturisko izpēti, domā par šo kolekciju fizisko saglabātību, cenšas nodrošināt starptautiskos standartos noteiktos krājuma glabāšanas apstākļus, lai šīs kultūrvēsturiskās vērtības saglabātu nākamajām paaudzēm. Speciālās kolekcijas ir bibliotēkas «sirde» un krājuma lepnums, kas atšķir akadēmiskās un zinātniskās bibliotēkas no citām bibliotēkām. «Vērtīgie izdevumi, kas glabājas speciālos krājumos, kalpo gan kā «gara maize» zinātniekiem, gan mācību materiāls un iedvesmas avots studentiem un citiem interesentiem» (Kazāka, 2011). Diezgan bieži bibliotēkas ar speciālām kolekcijām galvenokārt saprot reto izdevumu un rokrakstu kolekcijas, kas gan ir maldīgi. Lai sniegtu ieskatu speciālo kolekciju pazīmju aprakstā, šajā rakstā tiks aplūkots speciālo kolekciju raksturojums dažādos informācijas avotos: a) bibliotēku profesionālo asociāciju izdevumos; b) datubāzēs; c) drukātos informācijas resursos. Rakstā aplūkotās teorētiskās atziņas tiks ilustrētas ar praktiskiem piemēriem no Latvijas Universitātes Bibliotēkas krājumā esošajām speciālajām kolekcijām, lai veicinātu izpratni par speciālo kolekciju noteikšanas kritērijiem un to veidošanas saturisko daudzveidību.

Sākot izpēti tika konstatēts, ka profesionālajā literatūrā ir publicēti dažāda rakstura pētījumi – disertācijas, raksti, kolekciju pētījumu un aptauju rezultātu dati par kādas bibliotēkas konkrētu speciālo kolekciju, mazāk zinātnisku sacerējumu, kuros ir speciālo

kolekciju būtisko pazīmju uzskaitījums un to skaidrojums. Tieši šī iemesla dēļ, tika uzsākts informācijas apzināšanas process no dažādiem informācijas avotiem, lai noskaidrotu, kāds tad ir speciālās kolekcijas raksturojums.

Izzinot bibliotēku profesionālo asociāciju: Eiropas zinātnisko bibliotēku (*LIBER - Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche - Association of European Research Libraries*) un ASV Akadēmisko un zinātnisko bibliotēku asociāciju (*ARL - Association of Research Libraries*) pētījumus, izpētot šo asociāciju darba grupu ziņojumus, kā arī asociācijas izdevumos publicētos rakstus par speciālām kolekcijām, nācās konstatēt, ka minēto asociāciju ietvaros esošo valstu bibliotēku speciālisti pievērš lielu nozīmi speciālo kolekciju izpētei. ASV Akadēmisko un zinātnisko bibliotēku asociācija 1998. gadā veica pētījumu par speciāliem krājumiem, kurā piedalījās 169 bibliotēkas, ar mērķi noteikt speciālo kolekciju nozīmi katras bibliotēkas unikalitātes izcelšanā (*Association of Research Libraries, 2009*). Vērienīgāks pētījums par speciālām kolekcijām un to arhīviem ASV un Kanādas bibliotēkās tika veikts 2009. gadā, kurā iesaistījās 275 zinātniskās bibliotēkas (*Dooley, 2011*). Aptaujas rezultātā tika noteikti trīs galvenie problēmu jautājumi saistībā ar speciālām kolekcijām: telpu jautājums (62%), digitāli dzimušie materiāli (36%) un digitalizācija (34%). Tāpat pētījumā uzsvērts, ka vēl joprojām daudzi reti un unikāli materiāli paliek sabiedrībai apslēpti (*Kazāka, 2011*), kas diemžēl ir aktuāla problēma arī Latvijas bibliotēkām un citām atmiņas institūcijām.

Speciālo kolekciju materiālu organizēšana Eiropas zinātniskajās bibliotēkās ir ļoti atšķirīga. Tas ir saistīts ar nacionālajām tradīcijām (bibliotēkās, arhīvos un augstākajā izglītībā), ar speciālo kolekciju saturu, apjomu un nozīmīgumu katrā bibliotēkā. Speciālo kolekciju materiāli tiek organizēti saskaņā ar materiālu veidu (manuskripti, kartes, foto materiāli u.c.), vai tēmas/jomas (mūzika, austrumi, Amerika u.c.) (*Drew & Dewe, 1992*). Velkot paralēles ar Latvijas atmiņas institūciju krājumā esošām vēsturiski veidotām speciālām kolekcijām, situācija ir stipri līdzīga. Eiropā lielākā daļa akadēmisko un zinātnisko bibliotēku krāj retu un īpašu materiālu kolekcijas, kas var tikt dažādi definētas. Tās aptver plašu dokumentu formātu klāstu un citus plašsaziņas līdzekļus, to starp vēsturiskas un mūsdienu grāmatas, rokrakstus un arhīvus, mūziku un kartes, sīkiespieddarbus, fotogrāfijas un skaņu ierakstus, un digitālo arhīvu. Kā pirmavoti, vai arī īpaši materiālu uzkrājumi konkrētās tēmās, tie ir ļoti būtiski daudzās pētniecības disciplīnās. Kolekcijām piemīt mākslinieciskā, vēsturiskā vai pētnieciskā nozīme, kas ir pārāka par to saturu un, kas attaisno senlietu kolekciju saglabāšanu, lai kādi arī senlietu aizstājēji būtu pieejami. Tās sniedz nozīmīgu liecību par materiālo, intelektuālo un kultūras mantojumu, un atspoguļo cilvēces dažādību (*Jefcoate, 2007*). Iepriekš tika minēts, ka ļoti bieži speciālās kolekcijas asociējas ar iepriekšējos gadsimtos izdotām grāmatām, tā dēvētiem retumiem, tāpat zinātniskā literatūrā, runājot par speciālām kolekcijām plaši tiek pielietots jēdziens «grāmatu māksla». Īpašas kolekcijas definējumā viens no biežāk izmantotajiem ierobežojumiem ir retas grāmatas, pārsvarā datētas no Eiropas pirmsākumiem līdz 19. gs. drukātiem izdevumiem, kas kādā veidā atbilst reti izdevumiem un speciāliem izdevumiem vēlākā laikā, bieži vien dēvētiem par «grāmatu mākslu». Biežāk terminu lieto, iekļaujot rokrakstus, dažādu formu materiālus arhīva kolekcijas, tai skaitā izdrukā, rasījumus un fotoattēlus, kā arī grafiskos materiālus, piemēram, kartes, teātra publikācijas, brošūras, reklāmas, plakātus un dažreiz avīzes, kas nebija publicētas grāmatas veidā. Speciālās kolekcijas arī var būt paplašinātas, lai iekļautu atsevišķus kolekcijas materiālus, kas attiecas uz noteikto tēmu vai pasaules daļu, vai dažreiz atspoguļo īpaša izdevēja produktu, un šajā definējumā materiāli bieži nebūs Eiropas valodās. Līdz 20. gs. lielākā daļa bibliotēku jebkura izmēra kolekcijas bija papildinājušas ar vairākiem papildu formātiem: filmas un video, audio kasetes, mikrofilmās, un citi formāti ar ierakstītu informāciju. Jaunā informācijas revolūcija

nostabilizēja arī digitāli veidotos materiālus kā būtisku daļu no bibliotēku krājuma (Association of Research Libraries, 2009).

Speciālās kolekcijas ir īpašas, jo no pārējā bibliotēkas krājuma tās atšķiras ar kādiem īpašiem nopelniem vai iezīmēm. Sādu paziņojumu ir viegli izteikt, un teorētiski izklausās viegli un labi, bet praksē, pārvaldot šīs kolekcijas, pieņemt lēmumus ir grūti. Viena no pirmajām lietām – jānoskaidro, kāpēc kolekcija tiek raksturota kā īpaša? (Drew & Dewe, 1992). Nenoliedzami, definēt kolekciju nav viegli, iespējams tieši šī iemesla dēļ, ir virkne bibliotēkas ar bagātiem un vēsturiskiem krājumiem, kuras savas īpašās kolekcijas nav noteikušas. Piemēram, Latvijas Universitātes Bibliotēka savas speciālās kolekcijas noteica tikai 2010. gadā («Latvijas Universitātes Bibliotēka», 2010). Definējot kolekciju, kā viens no ietekmējošiem faktoriem noteikti ir arī subjektīvais moments, bibliotēkas tips, bibliotēkas krājuma lielums, kā arī bibliotēkas iepriekšējo gadu tradīcijas un tās vēsture, bibliotēkas politika krājuma saglabāšanas jautājumos, kā arī cik zinošs un ieinteresēts personāls strādā ar šiem īpašajiem izdevumiem. Darbs ar īpašajiem izdevumiem ir nepārtraukts, tas ir sava veida krājuma monitorings, tāpēc ir gadījumi, kad bibliotēkas speciālās kolekcijās vienkopus glabā trauslā vai sliktā stāvoklī esošus, vai arī īpaši vērtīgas retās grāmatas, rokrakstus un dokumentus («Special collections», 2004). Informācijas avotos izdevās atrast izteiktās domas, kas tad speciālās kolekcijas atšķir no pārējā bibliotēkas krājuma masīva: «dokumentu krājums, kuru vieno kāds kopīgs temats, iezīme, materiālu kopuma radītājs (īpašnieks, kolekcionārs), vai arī iegūts bibliotēkā balstoties uz kādiem citiem loģiskiem iemesliem, kas parasti nav raksturīgi tai. Termins bieži tiek attiecināts runājot par reto grāmatu un rokrakstu krājuma apzīmēšanu» («Special collections», 2003). Padziļināti speciālo kolekciju jautājumu ir pētījis profesors J. Stoļarovs, ievērojams bibliotēku zinātnes speciālists Krievijā, savā grāmatā, kurā viņš min, ka speciālās kolekcijas – grāmatas kā kultūras piemineklis ir:

- speciālās kolekcijas, kas veidotas pēc grāmatniecības un vēstures raksturojuma kritērijiem un atspoguļo grāmatniecības un grāmatu iespēšanas attīstību;
- dažādu vēstures un sabiedrības pārejas periodu iespēstās produkcijas krājums, kas vienlaicīgi ir oriģinālizdevums un ir kā laikmeta liecība ar vēsturisku nozīmi, kam ir īpaša nozīme laikmeta izpratnē;
- sistematizētas, personāliju un citas grāmatu kolekcijas, kas pēc dažādiem izciliem vai ievērojamiem kritērijiem raksturo laikmetu, notikumus, tautības, teritoriju, tēmas, priekšmetus, formas un stilu, kā arī citas nozīmīgas vēsturiskas un kultūras izpausmes, kas raksturo sabiedrības attīstību;
- personīgās kolekcijas (personīgo bibliotēku krājums), kuras var iedalīt:
 - 1) kolekcijas, kuras veidojuši ievērojami valsts vai sabiedrības pārstāvji, zinātnieki, kultūras darbinieki, kas atspoguļo šo personu kultūras vai profesionālās intereses, profesionālās darbības kontaktus, kas atklāj šo personību zinātnisko vai radošo domu;
 - 2) izcilas bibliogrāfiskās kolekcijas, kuras veidojušas personas neatkarīgi no viņu sociālā statusa;
 - 3) reto grāmatu vai grāmatu kultūras pieminekļu veselas kolekcijas kopums. Tās var būt sistematizētas reto un vērtīgo grāmatu veselas kolekcijas; nacionālās vai vietējās (organizācijas) preses arhīvs; novadpētniecības kolekcijas (Столяр, 2006).

Informācijas avotos paustas ne tikai teorētiskas atziņas, bet iezīmēti arī kritēriji kā noteikt krājuma speciālās koakcijas. Speciālās kolekcijas ir definētas kā bibliotēkas

materiāli, kas pamatojoties uz viņu fizisko formu, saturu vai priekšmetiskā aptvēruma dziļumu atšķiras no vispārējā bibliotēkas krājuma. Tās ir jāsaglabā kā atsevišķas un identificējamās kolekcijas un var saturēt materiālus, kas nav atspoguļoti bibliotēkas katalogā.

Retās grāmatas, parasti uzskata par īpašu bibliotēkas materiālu kategoriju, kas definēti pēc šādām pazīmēm:

- tirgū ir retums;
- vairs netiek izdotas;
- publicēts ierobežotā skaitā vai īpašs izdevums, ir pirmizdevums (Northumbria University Library, 2008).

Lielāku kritēriju skaitu savā publikācijā minējis Pauls Redmonds Drevs, kas jāpiemēro materiālus savācot un nododot glabāšanā īpašās kolekcijās:

- materiālu vecums;
- komerciālā vērtība, kas tiktu piemērota, piemēram, reti pieejamiem izdevumiem, privātu izdevniecību grāmatām;
- īpaši faktori, piemēram, kā pirmavoti, īpaši iesējumi, vai, citi īpašo grāmatu raksturlielumi (piemēram, lielisks grāmatas eksemplārs, kas liecina par vietējām izdošanas tradīcijām vai kādu reģionālu aktivitāti, vai arī par kādu īpaši svarīgu tematu);
- nosacījumi vai noteikumi, kas dod iespēju kolekcijās glabāt daudz citu iespieddarbu; sīkiespieddarbi (Drew & Dewe, 1992).

Tālākā raksta daļā sekos Latvijas Universitātes Bibliotēkas speciālo kolekciju raksturojums, kas veidots pamatojoties uz zinātniskā literatūrā gūtajām atziņām.

Latvijas Universitātes Bibliotēkas speciālo kolekciju raksturojums

Latvijas Universitāte (LU) dibināta 1919. gadā kā nacionālā universitāte. Atbilstoši klasiskās universitātes statusam, šo gadu laikā LU Bibliotēka nodrošināja informācijas resursu komplektēšanu vairākās zinātņu nozarēs studiju un pētniecības procesa vajadzībām. Šobrīd LU Bibliotēkas krājums ir sasniedzis ap 2 milj. vienību, kas vēsturiski veidojies no Rīgas Politehnikuma, Rīgas Politehniskā institūta un Latvijas Augstskolas Bibliotēkas vēsturiski pārmantotiem krājumiem. Ņemot vērā, ka šo gadu laikā krājums ir veidots no dažādiem informācijas avotiem, vairākkārtīgi pārvietots, bija nepieciešams apzināt un izvērtēt krājumā esošo informācijas resursu vērtības, kā rezultātā, noteikt speciālās kolekcijas un nozīmīgākos juridisko un privātpersonu dāvinājumus.

Tika uzsākts pētnieciskais process, kuru nosacīti var iedalīt trīs posmos. Vispirms tika uzsākta informācijas avotos minēto speciālo kolekciju definīciju un skaidrojumu izpēte, tālāk sekoja Eiropas un Latvijas bibliotēku noteikto speciālo krājumu/kolekciju piemēru izvērtēšana, kas sevī ietvēra dažādu dokumentu un mājas lapu izpēti. Izpētot vairāku bibliotēku mājas lapas, tika konstatētas vairākas vienojošas pazīmes. Pamatā bibliotēkas par speciālām kolekcijām sauc reto izdevumu, rokrakstu kolekcijas vai arī dažādu speciālo krājumu daļas. Tika pamanīts, ka bibliotēkas kā speciālās kolekcijas definē speciālos krājumus, kuru apjoms skaitliski ir diezgan apjomīgs. Piemēram, Latvijā: Latvijas Nacionālā Bibliotēka kā speciālos krājumus ir minējusi Baltijas Centrālās bibliotēkas krājumu (20 000 eks.); Letoniku (28 000 eks.); Latvijas Akadēmiskā bibliotēka – Misiņa bibliotēku. Visdarbietilpīgākais un atbildīgākais bija zinātniskās literatūras, Latvijas Valsts arhīva un Bibliotēkas Reto izdevumu un rokrakstu krājuma nepublicēto materiālu informācijas par Bibliotēkas esošo un vēsturiski veidoto krājumu apzināšanas un analīzes process. Tika pētītas Bibliotēkas atskaites, darbinieku konspekti, atmiņu pieraksti, neskaidrības precizētas Bibliotēkas inventāra grāmatās utt.

Tas bija atbildīgs moments, jo speciālās kolekcijas bija jānosaka vispirms atbilstoši Latvijas Universitātes kā intelektuālā īpašuma un kultūrvēsturiskā mantojuma glabātājas interesēm.

Izpētes process vainagojās ar īpašu LU Bibliotēkas speciālās kolekcijas sacerētu definīciju, kas salīdzinot uz citu akadēmisko bibliotēku fona ir retums. Speciālās kolekcijas definīcija skan sekojoši: «Speciālā kolekcija ir informācijas resursu krājums – Bibliotēkas veidota vai no kolekcijas īpašnieka iegūta kolekcija, kurai ir zinātniska un kultūrvēsturiska nozīmība LU, Latvijas kultūras, zinātnes un pasaules kultūras vēsturē. Kolekcijas īpašnieks – ievērojama persona, institūts, organizācija vai biedrība, ir vai bijis saistīts ar LU darbību vai nozīmīga personība Latvijas kultūrvēsturiskā kontekstā, savu kolekciju ir veidojis mērķtiecīgi ar konkrētu un skaidri definējamu saturu, formas, hronoloģisku u.c. pazīmi» («Latvijas Universitātes Bibliotēka», 2010). Kad bija noformulēta Bibliotēkas speciālās kolekcijas definīcija, bija vieglāk no visiem vēsturiski veidotiem krājumiem, dāvinājumiem, patiesi izšķirt, kura ir speciālā kolekcija, un kuri krājumi ir jādefinē, kā vienkārši privātpersonu un dažādu ar LU saistītu institūciju dāvinājumi vai vēsturiski pārmantoti krājumi.

Izvērtējot teorētiski iegūtās zināšanas un tās praktiski apvienojot ar faktu materiālu, tika noteiktas LU Bibliotēkas speciālās kolekcijas. Sākotnēji tika noteiktas tikai 5 speciālās kolekcijas, jo arī citu valstu bibliotēku pieredze liecina par zināmu piesardzību nosakot īpašo kolekciju daudzumu, kā arī apzinoties trīs būtiskus aspektus: 1) katras speciālās kolekcijas saglabāšana vai attīstība, ir saistīta ar finanšu resursiem; 2) Bibliotēkas krājums ir izpētes procesā, jo ne viss krājums patlaban ir atspoguļots elektroniskā katalogā; 3) Bibliotēkas speciālās kolekcijas definīcija ir tā definēta, kas pieļauj varbūtību, ka gadiem ritot, speciālo kolekciju skaits Bibliotēkā varētu pieaugt. Tālāk sekos LU Bibliotēkas krājumā esošo speciālo kolekciju uzskaitījums, neliels to raksturojums, kā arī tiks minēti kritēriji, pēc kuriem konkrētā kolekcija definēta kā speciālā kolekcija.

Reto izdevumu un rokrakstu kolekcijā vienkopus glabājas pamatā visi seniespiedumi, kuri izdoti līdz 1801. gadam, seniespiedumi, kuri izdoti Latvijā svešvalodās līdz 1830. gadam, kā arī seniespiedumi latviešu valodā līdz 1855. gadam. Tāpat šajā kolekcijā iekļauti iespieddarbi, kuru kvalitātes īpašības atbilst retumu statusam: antikvārā vērtība, mākslinieciska vērtība un iesējums, formāts, autogrāfi un *ex libri* grāmatās, ierobežots eksemplāru skaits, utt. Piemēram, gravīras, pergamenti, manuskripti, kartes, attēlu izdevumi u.c. unikāli izdevumi. Kolekcija tiks papildināta, jo Bibliotēkā vēl pilnībā nav noslēdzies retrospektīvās konversijas process.

Profesora Stranda bibliotēka ir tipisks speciālās kolekcijas piemērs, kuru var apzīmēt kā privātpersonas personīgo kolekciju. Embriks Strands ir dzimis 1876. gadā Norvēģijā, Olas pilsētā. Sadarbība ar Latvijas universitāti aizsākās 1922. gadā, kad viņš tika uzaicināts strādāt par zooloģijas profesoru. No 1923. gada līdz pat savas dzīves beigām, 1947. gadam, viņš strādāja par zooloģijas profesoru Latvijas Universitātes Matemātikas un dabaszinātņu fakultātē. Atstātās kolekcijas saturiskais kodols atklāja profesora profesionālās intereses un zinātniskās darbības kontaktus, profesora bibliotēkā pamatā bija pētījumi zooloģijā un entomoloģijā, tātad tika konstatēts skaidrs veidotās kolekcijas saturiskais temats. To ka tā ir personīgā kolekcija, apliecina arī speciālās kolekcijas nosaukums: «Profesora Stranda bibliotēka», tādā veidā Bibliotēka izpauža cieņu kolekcijas īpašniekam, jo tādu vēlmi kolekcijas autors minēja arī savā testamentā.

Pēc Stranda nāves radās nesaskaņas par to, kurš būs Stranda bibliotēkas īpašnieks. Saskaņā ar 1927. gada Stranda testamentu, viņa bibliotēka tika novēlota dažādām ārzemju zoologu biedrībām. Taču pirms nāves profesors bija izteicis vēlēšanos, lai viņa

bibliotēka pārietu Latvijas Valsts Universitātes Bioloģijas fakultātes Sistemātiskās zooloģijas katedras īpašumā kā nedalīta vienība, saglabājot nosaukumu «Profesora Stranda bibliotēka» («Profesora E. Stranda», 1997). LU Bibliotēkas krājumā saglabājušies ap 9000 izdevumi. Profesora Stranda bibliotēka ir unikāla kolekcija zooloģijā un entomoloģijā, kas veidota no izdevumiem, kas izdoti dažādās valstīs (Norvēģija, Japāna, Īslande utt.) un vairākās Eiropas valodās (īpaši vācu, angļu un franču). Speciālā kolekcija tālāk netiks papildināta.

LU profesora Pētera Šmita kolekcija. Kolekcijas veidotājs Pēteris Šmits (1869-1938) bija valodnieks, etnogrāfs, folklorists. Par savu studiju virzienu un mūža aizraušanos P.Šmits izvēlējās filoloģiju: slāvu filoloģijas studijas Maskavas universitātē (1891-1892), austrumu tautu valodas Pēterburgas universitātē (1892-1896) un Pekinas universitātē (1896-1899). Dzimtenē P. Šmits atgriezās 1920. gadā un savas darba gaitas saistīja ar Latvijas Universitāti (1920-1938.g.). Savā zinātniskajā darbībā pievērsies galvenokārt valodniecībai. P. Šmits bija vienīgais Eiropas zinātnieks, kas apmeklējis gandrīz visas mandžūru un tungusu ciltis un veicis plašus pētījumus par šo cilšu valodām. 1938. g. dāvinājis LU ap 1400 grāmatu. P. Šmita kolekcijā - latviešu valodniecība, grāmatas ķīniešu valodā, austrumu tautu valodās: mongoļu, mandžūru, japāņu utt. Šo kolekciju varēja ļoti skaidri definēt kā speciālo kolekciju, jo tā ļoti uzskatāmi izdalījās no visa krājuma ar īpašu pazīmi: vienkopus atradās izdevumi ķīniešu, mongoļu, mandžūru, japāņu u.c. valodās. Veidotā kolekcija ir dažādu vēstures un sabiedrības periodu iespīestās produkcijas krājums, kas vienlaicīgi ir oriģinālizdevumi un ir kā laikmeta liecība ar kultūrvēsturisku nozīmi. Zinātniskā literatūrā augstu novērtēta P. Šmita kolekcija («Китайские фонды», 1958). Speciālā kolekcija tālāk netiks papildināta.

LU rektora, profesora Ernesta Felsberga un LU Mākslas kabineta kolekcija kā speciālā kolekcija veidota vadoties no diviem aspektiem. Vispirms, no iestādes interesēm - LU interesēm, jo Ernests Felsbergs bija LU pirmais rektors, pirmais profesionālais mākslas zinātnieks. Pateicoties E. Felsberga entuziasmam un iniciatīvai, pie LU tika izveidots Mākslas kabinets. Otrs aspekts, kas faktiski bija svarīgāks par pirmo, pēc vispārēja atzinuma E. Felsberga Mākslas kabineta grāmatu, attēlu un diapozitīvu kolekcija bija plašākā un vērtīgākā tāda veida krātuve tā laika Latvijā. Tematiski tajā atrodas literatūra par pasaules mākslas vēsturi, daudz par Holandes mākslu, Senās Grieķijas, Romas un Ēģiptes mākslu. Minētā kolekcija tālāk netiks papildināta.

LU izdevniecības izdevumu kolekcija (LU izdevniecībai ir bijuši vairāki nosaukumi, patlaban - LU Akadēmiskais apgāds) kā speciālā kolekcija izveidota tikai un vienīgi, ņemot vērā iestādes dibinātājas - LU intereses. Šajā kolekcijā glabājas un vienkopus vākti visi LU izdevniecības izdevumi un publikācijas. Kolekcijā atrodas LU izdevumi sākot no 1922. gada, šo gadu laikā kolekcija regulāri tiek papildināta. Minētās kolekcijas saturs nav jāuzskata kā unikāls, jo LU izdevumi atrodas vairāku Latvijas un citu valstu bibliotēku krājumos. Bibliotēkā šīs kolekcijas saglabāšana ir svarīga, tā ir otra no Bibliotēkas speciālām kolekcijām, kura tiks attīstīta un piekomplektēta, lai vienkopus vāktu un glabātu LU intelektuālo īpašumu un zinātniskos sasniegumus. Šīs kolekcijas saturs ir kā laikmeta liecība LU vēsturei, nozīmīgs pētniecības avots dažādu zinātņu nozaru izpētei, kā arī LU zinātnes vēstures raksturotājs.

Speciālo kolekciju teorijas un LU Bibliotēkas speciālo kolekciju izpētes un noteikšanas process bija darbietilpīgs, taču jāatzīmē, tas nenoliedzami bija interesants profesionāls izaicinājums. Pētnieciskā procesa gaitā nācās atzīt, ka ne vienmēr varēja paļauties uz Bibliotēkas Reto izdevumu un rokrakstu kolekcijā esošo nublicēto autoru rakstītā vārda patiesumu, tāpat, darbu apgrūtināja krājuma nepabeigtais retrospektīvās

konversijas process Bibliotēkā. Atsevišķos gadījumos pragmatisms ņēma virsroku, tika samazināts iespējamo speciālo kolekciju skaits, subjektīvais faktors lika izšķirties par labu kādai speciālai kolekcijai. Nobeigumā jāatzīmē, ka salīdzinot ar citu valstu bibliotēku darbinieku attieksmi un vērienīgiem speciālo kolekciju pētījumiem, Latvijas atmiņas institūcijas nevar lepoties ar sistemātiskiem pētījumiem šajā jomā.

Izmantoto informācijas avotu saraksts

1. Dooley, J.M. The OCLC research survey of special collections and archives / J.M. Dooley // LIBER Quarterly. - 2011. - Vol.1, No.1. - P.125-137. - Available: [URN:NBN:NL:UI:10-1-113615](http://nbn-resolving.org/urn:nbn:nl:ui:10-1-113615).
2. Drew, P.R., Dewe, M.D. (1992). Special collection management: the place of printed ephemera / P.R. Drew, M.D. Dewe // Library Management. - 1992. - Vol.13, No.6. - P.8-14. - Available: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&FileName=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/0150130602.pdf>.
3. Futas, E. Issues in collection building: the process / E. Futas // Collection building. - 1982. - Vol.4, issue 3. - P.73-74. - Available: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&FileName=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/1710040306.pdf>.
4. Gessesse, K. Collection development and management in the twenty-first century with special reference to academic libraries: an overview / K. Gessesse // Library management. - 2000. - Vol.21, No.7. - P.365-372. - Available: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&FileName=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/0150210704.pdf>.
5. Jefcoate, G. European research libraries and special collections / G. Jefcoate // LIBER Quarterly. - 2007. - Vol.17, No.2. - Available: [URN:NBN:NL:UI:10-1-113483](http://nbn-resolving.org/urn:nbn:nl:ui:10-1-113483)
6. Kazāka, I. Speciālo krājumu un arhīvu pārvaldības problēmaspekti [tiešsaistes resurss] / I. Kazāka // Bibliotēku Pasaule. - 2011. - Nr.54/55. - 22.-25.lpp. - Pieejams: <http://academia.lndb.lv/xmlui/handle/1/1121>.
7. Krājuma speciālo kolekciju veidošanas vadlīnijas : [nepublicēts dokuments] / Latvijas Universitātes Bibliotēka. - [Rīga : LU Bibliotēka, 2010].
8. Latvijas Universitātes Bibliotēka laikmetu griežos / Latvijas Universitātes Bibliotēka ; sast. M. Saviča. - Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2007. - 159 lpp.
9. Latvijas Universitātes Bibliotēkas Reto izdevumu un rokrakstu krājuma materiāli.
10. LVA, 1340.f., 15.apr., 13.l., 14.l.,15.l., 16.l., 21.l., 40.l.
11. Nisonger, Th.E. A review of the 1997 collection development and management literature / Th.E. Nisonger // Collection building. - 1999. - Vol, 18, issue 2. - P.67-80. - Available: <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?contentType=Article&FileName=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/1710180203.pdf>.
12. Panitch, J. M. Special collections in ARL libraries: results of the 1998 survey / J.M. Panitch. - [Washington : Association of Research Libraries, 2001]. - Available: <http://www.arl.org/storage/documents/publications/special-collections-arl-libraries.pdf>.
13. Profesora E. Stranda bibliotēka / mater. sagat. Jānis Riekstiņš // Latvijas Arhīvi. -

1997. – Nr.4. – 65.– 81.lpp.
14. Special collections // Dictionary for library and information science / J.M. Reitz. – Westport (Connecticut) ; London : Libraries Unlimited, 2004. – P.672.
 15. Special collections // International encyclopedia of information and library science / eds. J. Feather, P. Sturges. – London ; New York, NY : Routledge, 2003. – P.615.
 16. Special collections : statement of principles / Association of Research Libraries. – [Washington, 2003]. – Available: <http://www.arl.org/rtl/speccoll/speccollprinciples.shtml>.
 17. Special collections and rare books policy / Northumbria University Library. – [Newcastle : Library & Learning Services, 2008]. – Available: <http://www.northumbria.ac.uk/sd/central/library/resources/bookstock/sc/scrbp/>.
 18. Special collections in ARL libraries : a discussion report from the ARL working group on special collections, March 2009 / Association of Research Libraries. – [Washington, 2009]. – Available: <http://www.arl.org/bm~doc/scwg-report.pdf>.
 19. Transforming special collections in the digital age working group / Association of Research Libraries. – [Washington, 2010]. – Available: <http://www.arl.org/bm~doc/special-collections-working-group-charge-final.pdf>.
 20. Китайские фонды в Каунасском музее и библиотеках Прибалтики // Китаеведение в СССР. – 1958. – № 2. – С.209-210.
 21. Столяров, Ю. Н. Защита библиотечного фонда : учебное пособие / Ю.Н. Столяров. – Москва : Гранд : Фаир-Пресс, 2006. – 501, [2] с. : ил., табл.